

EL VALENCIANISME I EL FET DELS PAÏSOS CATALANS
(1930-1936)

Francesc Perez i Moragon

El valencianisme i el fet dels Països Catalans (1930-1936)

Francesc Pérez i Moragon

En els dotze anys escolats a partir de la publicació de la tesi de doctorat d'Alfons Cucó,¹ la bibliografia dedicada pels historiadors a l'estudi del valencianisme d'avant guerra --i al posterior-- resulta descoratjadorament esquivada. És obvi que l'obra de Cucó no liquidava la qüestió, sinó que més aviat l'encetava des d'una base sòlida (al marge de les discrepàncies que puga suscitar en un o altre punt). Tanmateix, aquell primer balanç a penes ha tingut = continuïtat, malgrat el fet que la conjuntura política i cultural semblava demanar, justament i pel contrari, un aprofundiment en aquella línia d'estudi.

Ja ho sabem, que el valencianisme fou un moviment mi grat, que ni pel seu ideològic o numèric ni per la seua = trajectòria, no va produir grans figures, moments de victòria contundent o formulacions gaire originals. Tot i la bona voluntat posada per algun biògraf, encara resta per descobrir en el corrent d'opinió que, per entendre'ns, anomenem "valencianista", un polític prou hàbil o prou brillant

per a tenir-lo en compte, a l'hora de fer-ne un balanç despassionat i, per què no?, interessat i rendible de cara al present i al futur immediat del País Valencià. Hi hagué, és clar, polítics actius o teòrics que hi tocaven --un Reig , un Bosch i Morata, un Gómez Nadal-- però els avatars generats per la guerra d'Espanya n'esborraren les possibilitats. Ni les organitzacions ni les personalitats no van poder connectar amb el sentit de la Història, en aquells anys convulsos, i el valencianisme mai no va assolir una importància = social i un electorat suficients.

Ara bé, malgrat tot això, resulta evàdent que no es tracta d'un episodi a desdenyar amb el silenci, o a oblidar. Si de cas, caldria començar a fer estudis mànogràfics sobre qüestions molt concretes, reculls o antologies de textos , biografies i treballs semblants, amb la perspectiva de posar davant els lectors --i, al capdavant, davant els valencians d'ara-- una sèrie de fets i d'opinions generalment desconeguts, que afavoresquen la desalienació del país, la seua higiene mental, contra tots els intents de manipulació informativa, ideològica i política.

D'acord amb aquesta idea, he agrupat ací algunes referències produïdes entre el final de la monarquia d'Alfons XIII i la Segona República, entorn d'un debat que sembla = destinat a recórrer, com un malson, tot el segle XX valencià: el de la filiació lingüística i nacional del nostre = país. He seguit un mètode merament expositiu, ja que m'interessava sobretot l'acumulació de citacions i la seua claredat, fer que els textos adduïts à ens parlassen d'un valencianisme que es considerava part integrant d'un moviment recuperador de tota l'àrea nacional catalana.

Estic convençut que un paper com aquest demana elx = complement d'un estudi paral·lel sobre l'anticatalanisme = valencià coetani, del qual Cucó ja donava diverses referències. Des del lerrouxisme i des d'algunes altres posicions de dreta, aquest fenomen tingué una notable profusió. Des

d'un altre cantó, igualment dretà però inequívocament distint, el pamflet de Josep Maria Bayarri El perill català (1932) ofereix un bon panorama del caos mental en què es movien determinats valencianistes. Ja en el seu moment, Francesc Caballero i Muñoz, que era un crític molt atemperat, indicava: "tot lo que hi ha en el llibre pot ser tractat, folgadamente, en un article de periòdic" i denunciava la inoportunitat del pamflet: "en estos dies (...) quan s'està abocant sobre Catalunya, que representa, en esta hora històrica, els nacionalismes hispànics, totes les malvolences, tot l'odi tradicional dels unitaristes = castellans, la sola enunciació del títol del llibre (...) és d'una inoportunitat imperdonable"².

I ací ens situen en el centre de la qüestió, ja que només l'anàlisi d'aquell anticatalanisme ens podrà donar les dimensions exactes del problema. Cal tenir en compte que l'intent de solució d'allò que s'anomenava "la qüestió catalana" --és a dir, que l'Estat donàs satisfacció a les reivindicacions del Principat-- intent que va cristal·litzar en l'Estatut d'Autonomia de 1932, dividí l'opinió de la gent, fora del mateix Principat, d'una manera brutal. Al País Valencià es farà difícil, ben sovint, escatir amb exactitud quins components hi havia en la reacció anticatalana, perquè deuen aparèixer doblats amb una freqüència pertorbadora: d'una banda, resistència a reconèixer la unitat idiomàtica i la catalanitat nacional del País Valencià; d'una altra, aversió a les demandes del Principat i alineament amb les posicions del centralisme espanyol més tòpic. En alguns ~~casos~~ casos, trobaríem positures intermèdies, les dels qui acceptaven l'autonomia del Principat, bé com a mal menor, bé com a fait accompli, però es resistien amb totes les seues forces a l'extensió del problema. Per més protestes de liberalismes que fessen.

No cal dir que, en un altre ordre, el reconeixement del fet que el País Valencià formava part dels Països Catalans, podia fer-se d'una manera retòrica, sense conseqüències pràc-

tiques³. Molts, en això, no feien sinó seguir, des d'un altre cantó polític, l'exemple de Teodor Llorente o d'altres valencianistes notoris, que actuaven d'una manera ben distinta a l'hora d'escriure remouent el tema de la germanor històrica i a l'hora d'afiliar-se o de votar. Entre els polítics valencians que arribaren a ocupar càrrecs destacats durant la República, n'hi hagué que mostraren una simpatia evidentíssima envers les reivindicacions del Principat⁴ --Miquel San Andrés, Juli Just, Carles Esplà, Ignasi Villalonga, Fernando Valera, etc.-- però que militaven en partits estatals i més aviat = poc o gens favorables a atendre les reivindicacions del País Valencià, el qual no va aconseguir de la República ni tan = sols una simple declaració de cooficialitat idiomàtica.

La República, culminació d'un procés

Les plataformes polítiques, periodístiques i culturals de l'època republicana allotjaren els representants més destacats de les successives promocions nacionalistes aparegudes al País Valencià durant el primer terç de segle.

En primer lloc hi havia els qui eren joves en produir-se els primers intents de donar un sentit polític al valencianisme, com ara Miquel Duran i Tortajada, Eduard Martínez Ferrando i Salvador Donderis i Tatay, que ho varen viure així:

"Vivíem l'època de la repercusió, a València, del formidable moviment literari i patriòtic de Catalunya i de la Solidaritat, presidida pel gran republicà Nicolau Salmeron; de les controvèrsies als claustres de la Universitat de València i en la tribuna de l'Ateneu Científic; de les propagandes regionalistes i valencianistes; dels periòdics València Nova, El Crit de de la Muntanya [sic: en realitat, El Crit de la Pàtria 7, Renaiximent i Terra Valenciana; de

l'acció difícil i enorme de tornar al poble l'i
 idioma depurat, unificat i dignificat; dels in
 tentes, per la joventut, de transformar Lo Rat =
 Penat i els Jocs Florals en entitats exclusiva-
 ment valencianes i francament valencianistes ;
 de les nostres conferències literàries, políti-
 ques i culturals en diverses societats de Valèn-
 cia i de la tasca plena de dificultats i anhels
 per tal de refer i acréixer una superior cultu-
 ra autòctona"⁵.

Val a dir que la major part d'aquestes iniciatives fra-
 cassaren o no passaren d'intents que després serien represos
 per nous grups. Foren els qui conegueren l'esclat de la Unió
 Valencianista i de la seua Joventut: Pasqual Asins, Francesc
 Caballero i Muñoz, Enric Navarro i Borràs, Carles Salvador ,
 Francesc Almela i Vives, Adolf Pizcueta, Joaquim Reig... A
 l'arribada de la República, aquesta segona promoció havia =
 perdut elements valuosos, com ara Rafael Trullenque, Marià =
 Ferrandis Agulló, Manuel d'Espinosa, Vicent Tomàs i Martí ,
 Santiago Cebrian i Ibor i d'altres, mentre que alguns s'havi-
 en desviat pels camins de la política espanyola durant la =
 dictadura de Primo de Rivera.

Aquelles dues primeres promocions coincidiren, durant
 el règim republicà, amb la gent d'Acció Cultural Valenciana
 (Antoni Igual, Felip Mateu i Llopis, Manuel Sanchis Guarner,
 Emili Gómez Nadal, Francesc Carreres i de Calatayud) i amb
 d'altres, coetanis, que havien arribat al valencianisme per
 altres vies (molts d'ells obrers o empleats autodidactes).
 Unes setmanes abans del 14 d'abril, un editorial publicat =
 per l'òrgan d'ACV situava així la relació entre nacionalisme
 i política:

"València apareix ara com ara en la seua màxima decadència nacional aguditzada per les seves desfavorables condicions geogràfiques, entre les que comptem paradoxalment la seva exuberant riquesa material. L'acció desnacionalitzadora sobre el nostre poble que tan esquerpament ha implantat el menyspreu, l'oblit i el ridícul, de les valors espirituals valencianes no podria somniar amb una dominació tan perfecta del nostre país. L'acció estrangera, però, havia de tindre per llei natural el seu límit i tot just arribat havia de començar amb un ímpetu igual i contrari la reacció del nostre ésser, l'acció nacional, que ja no podrà deturar-se fins a l'extermini de tot rastre de sobirania estrangera a dins de les fronteres.

(...)
El nacionalisme valencià sofrirà encara la prova de la política. Aquesta, de tot sentiment que comença d'apassionar en fa una arma al servei d'interessos de partit i desorienta l'opinió amb habilitats polítiques. Existeixen força precedents que ens fan veure com un principi tan evident com el de les nacionalitats --cada nació ha de tindre un Estat-- en mans dels polítics resulta un problema complicadíssim, perquè no els interessa resoldre'l, i s'entesten a defensar, més o menys disimuladament, un absurde com la penetrabilitat de les nacions dominadores que, per no poder ésser, dona lloc a una superposició exòtica i violenta i, per tant, injusta.

Per a contrarrestar els estalls de la política cal que el nostre valencianisme s'arrelí en el sentiment del poble, com a deu suprema del nacionalisme, que li donarà força al nostre pensament per a informar totes les manifestacions de l'activitat nacional. Sense el sentiment és impossi-

ble l'existència d'una Pàtria viva i si aquesta no existeix no hi poden haver partits nacionals; a les pàtries mortes, tanmateix, s'aviva la plaga política, rabiosament provinciana, com la que hem patit i que encara no ha desaparegut. Cal, doncs, ans de fer política, desenvolupar i fortificar el sentiment nacionalista per a formar plenament el nostre caràcter. "Lo primer --diu l'estimat col·leha "Avant"-- que deuen fer per tant els valencians és conèixer bé la seua terra, que després fatalment l'estimaran". I afegeix encara: "El nostre lema no és sols d'amor a València, sinó el seu ESTUDI, la seua DEFENSA i el desig de SOBIRANIA". Estem absolutament identificats en açò".⁶

Es tractava, al capdavant, d'encetar la via política amb una profunda renovació de les perspectives, d'acabar la vella política dels partits espanyols actuats al País Valencià i de crear nous instruments. De fet, elements destacats d'Acció Cultural Valenciana --com ara Carreres, Gómez Nadal i Sanchis Guarner-- s'afiliaren a l'Agrupació Valencianista Republicana, el partit al qual pertanyien distints membres de l'anterior promoció valencianista --Pizcueta, Almela, Navarro i Borràs, Carles Salvador, Donderis i d'altres.

Així, en el nacionalisme actuant durant la República confluïren les tres promocions del valencianisme del primer terç de segle amb unes reivindicacions que, com veurem després, coincidien en l'afirmació del País Valencià com a part integrant d'una nació sotmesa, la nació catalana. Potser fins i tot resulta simbòlic que l'últim número de "La República de les Lletres", aparegut poc abans del començament de la guerra d'Espanya, estigués encapçalat per tres articles escrits per representants destacats de les tres promocions: Duran i Tortajada, Pizcueta i Gómez Nadal.⁷ Tots tres tenien un objectiu polític i tots tres consideraven que el triomf del Front Popu--

lar obria el camí per a l'autonomia del País Valencià dintre del seu marc nacional català.

Per a aquelles successives promocions nacionalistes, malgrat les diferències en el punt de partença i en els plantejaments polítics distints i sovint diferents, aquells anys entorn de 1930, fins a la guerra, foren l'escenari que els va permetre d'experimentar damunt la realitat tota mena de provatures. El valencianisme es va constituir com un microcosmos en ebullició de tendències, d'enfrontaments i d'acostaments, dels quals a penes quedén els rastres fixats a la premsa periòdica. No sé que cap dels protagonistes haja deixat res que s'assemble a unes memòries o a un intent de fixar amb l'extensió necessària les posicions pròpies i les contràries. Hi ha grups --com ara Nova Germania-- sobre els quals a penes hi ha material conegut per a escriure una o dues pàgines. Fou, així, una etapa d'acumulació en les experiències i en les propostes, que ha deixat poc ròssec.

El balanç de tot allò que el valencianisme dels 1930 es va proposar i en alguns casos aconseguí és francament positiu.⁸ En una simple enumeració no exhaustiva podem registrar: la normativització ortogràfica (1932) ja iniciada per "Taula" i la Societat Castellonenca de Cultura; els primers treballs lingüístics fiables (Sanchis Guarner, Josep Giner, Carles Salvador); l'interés per la regularització de la topònimia seguint les pautes marcades per l'Institut d'Estudis Catalans i en col.laboració amb ell; les primeres colònies escolars valencianistes, amb un sistema pedagògic avançat; el contacte amb els elements renovadors de les arts plàstiques, a través de la Sala Blava i d'Acció d'Art --després integrada en l'Aliança d'Intel.lectuals per a la Defensa de la Cultura; la generalització del terme País Valencià; l'extensió de la reivindicació d'autogovern; la connexió amb i-

deologies com ara el marxisme, fins a aquell moment allunyades del valencianisme, i, per tant, l'assumpció de noves postures sobre la qüestió nacional a partir sobretot de les tesis d'Stalin; la creació d'institucions d'alta cultura com ara la Biblioteca del País Valencià i l'Institut d'Estudis Valencians; el manteniment d'una premsa en català amb un nombre relativament important de lectors (especialment "El Camí", 1932-34); la presència política a l'ajuntament de València i, durant la guerra, al Comité Executiu provincial de València; la creació d'organitzacions sectorials pròpies, com ara la Societat d'Autors, l'Associació Protectora de l'Ensenyança, l'Agrupació Valencianista Escolar, l'Associació de Mestres, etc; iniciatives d'extensió cultural com les Setmanes organitzades amb el patrocini de l'ajuntament de València i la Universitat Popular; la creació de nuclis excursionistes de caire inequívocament valencianista (Colla El Sol) o dels Boy Scouts del País Valencià...

Aquesta relació escurçada permet de veure que, malgrat la seua situació de permanent minoria i malgrat els inevitables enfrontaments entre grups de pensament distint, aquell moviment recuperador, tant en l'àmbit cultural com en el polític, assolí un pes remarcable que només la guerra d'Espanya, amb el seu desenllaç frustrant, va destruir.

Tot això comportava, necessàriament, un enfortiment de les relacions amb la resta dels Països Catalans, especialment amb el Principat. En l'ordre polític, els contactes foren tan evidents com en el cultural: Reig va ser diputat de la Lliga; Acció Nacionalista Valenciana⁹ mantenia totaz mena de contactes amb Unió Democràtica de Catalunya, com ho testimonien nombrosos textos publicats al setmanari "Acció" (1934-36); el diputat d'Esquerra Valenciana Vicent Marco Miranda s'integrà al grup parlamentari d'Esquerra Republicana de Catalunya, etc. Són dades que, cronològicament, recorren tot el període republicà.

Com a simple mostra podem adduir el missatge enviat per l'AVR a l'acte constitucional del Partit Catalanista Republicà, en març de 1931:

"els valencianistes republicans, que tehim amb = vosatres afinitats més fondes que les del nom = (...) som quelcom més que uns simples espectadors de la política catalana, perquè tenim l'evidència de que els nostres moviments deuen de ser coincidents, com produïts per equivalències sentimentals i ideològiques, per la igualtat de problemes i de solucions. Si alguna cosa ens distanciava, fins = al punt de donar-nos apariències diverses, és més per qüestions de tàctica accessòria, que per moti tius essencials. Tot i conservant la nostra peculiaritat, ans sentim atrets per un destí comú"¹⁰.

El membre de l'AVR Artur Perucho, després de llegir aquell missatge en l'acte celebrat a Barcelona, féu un breu dis curs en què explicava les reticències que el catalanisme susci tava a València com una simple oposició al catalanisme de la = Lliga i conclouia:

"Si el Partit Catalanista Republicà actua sempre d'acord amb l'ideari que hui hem establert, puc as segurar-vos que el vostre país i el meu es senti raran cada dia més germans i que aquella època d'in compressions mútues passarà per la nostra histò ria com l'ombra d'un aucell damunt la terra sole jada"¹¹.

I, encara, en un article sobre el fet, Perucho afirmava que gràcies a aquell acte, "damunt ~~de~~ el mapa de l'antiga Co federació, la Sénia ja no tindrà mai més la significació d'una frontera"¹².

En tot això hi havia, evidentment, un miratge. Amb un ex cés de voluntarisme, els valencianistes pensaven, en els primers temps de la República, que la substitució de la Lliga per l'Esquerra en el primer pla de la política al Principat, forces com el blasquisme perdrien el seu anticatalanisme visceral i que, seguint passes ja iniciades durant la dictadura, vivint encara Fèlix Azzati, seria possible decantar el radicalisme valencià = cap a posicions nacionalistes. Això no es va produir, però l'escissió posterior d'Esquerra Valenciana confirma que hi havia = elements suficients per a pensar-ho. Es pot pensar que si el = blasquisme hagués mantingut una mínima independència orgànica respecte al radicalisme espanyol, les coses haurien anat d'una altra manera.

Des d'aquest punt de vista, l'anticatalanisme blasquista apareix plenament explicat. A Madrid hi havia un interès especial a remarcar les diferències entre el sano regionalismo valencià i el separatismo del Principat, entre Els Segadors enèrgics i la blanor de la soldana que ofrena "noves glòries a Espanya". Evitar l'enfortiment del nacionalisme valencià, que tenia una referència inequívoca cap al marc nacional dels Països Catalans, era un problema polític a resoldre, tant amb la creació = d'uns clixés ideològics i propagandístics segons els quals el valencianisme era una simple sucursal de Barcelona, com amb un altre sistema més directe: tallar el pas a la reivindicació d'un règim autònom per al País Valencià. Tots dos mecanismes van = ser utilitzats a fons i van funcionar a la perfecció. Ni els valencianistes tenien prou recursos per a fer popular la reivindicació autònoma, ni les altres forces que en parlaren van posar-hi cap interès real. Les aberrants combinacions geogràfiques que van arribar a ser plantejades defineixen massa bé el grau = de consciència valenciana, de País, que els seus promotors tenien: pràcticament, cap.

El desig de desautoritzar el valencianisme, moralment i políticament, adduint que es tractava d'un moviment teledirigit, instigat des de fora, comptava amb precedents indubtables. Tam-

poc no era nova la idea de rebaixar l'autogovern --fins i tot com a simple projecte-- a mercaderia electoral, o d'invalidar lo a base de provatures divergents, contradictòries i poc explícites de cara a la massa total dels ciutadans. Si les dues tàctiques posseïen antecedents notoris, no cal dir que resulta senzillíssim de trobar-hi seqüències posteriors i d'una actualitat innegable. De vegades, un està temptat de pensar = que en algun lloc hi ha arxivada una llista breu de recursos a utilitzar cada vegada que el País Valencià mostra símptomes de reclamar el retorn dels seus drets usurpat~~s~~, o quan simplement ho insinua. En tot cas, els recursos són sempre els mateixos.

"València proclama la unitat catalana"

Per al ferment de recuperació que el valencianisme constituïa, l'afirmació que el País Valencià és una porció de la nació catalana no era nova. A banda totes les afirmacions de fraternitat, tan freqüents durant la Renaixença que formaven part inexcusable del repertori temàtic dels Jocs Florals i de les solemnitats ratpenatesques, hi hagué un moment, a principi del segle XX, que alguns joves valencianistes feren professió pública --enmig d'un cert escàndol, val a dir-ho-- de catalanitat. Es tracta d'un episodi poc conegut i que caldria estudiar amb atenció. En tot cas, i sens dubte, una de les afirmacions literàries més brillants d'aquest fet la trobem ja, extensament manifestada, en el "Cant a la unitat de la raça" que, dedicat "als fills de les terres de parla catalana", tanca el recull poètic Himnes i poemes(1916), de Miquel Duran i Tortajada. Allà el poeta diu "és un català de València el qui us parla", tot fent un clam per l'alliberament de la Pàtria Catalana i tancant la seua composició amb un vers ben conegut de Maragall: "S'acosta el dia que serem tots uns".¹³

Era, com un símbol, el mateix vers que encapçalava la Síntesi del criteri valencianista (1918), d'Eduard Martínez Ferrando, on aquest escrivia:

"El pancatalanisme aspira a la reconstrucció i expandiment cultural de la Nació Catalana, que així fou coneguda al món en llurs jorns gloriosos, sens afegir els qualificatius de valenciana i mallorquina, per la identitat de la raça i de la llengua. Unió espiritual que si no es realitza farà que perilli l'art, el teatre, la literatura, de tots aquests pobles per no ser suficient l'economia d'un sol d'ells per a mantenir els propis luxes intel.lectuals. Aquella unió també implica una intel.ligència i una acció mancomunades per a una política comercial mediterrània al futur.

La catalanització de València que suposaria el retorn al tronc comú d'origen, l'assoliment del caire més genuí de nostra raça s'imposa, doncs, a la nostra consciència de patriotes, la història i un dret discurs de la intel·ligència l'abonen i a la nostra raó se'ns presenta com aqueixos empelts que milloren les condicions dels arbres, com aqueixos creuaments de races que les vigoritzen".

I més endavant afegia:

"València amb l'antic Comtat de Barcelona i Mallorca constitueix una unitat ètnica i lingüística, encara que, per sa fesomia i personalitat regionals, integrà al passat la individualitat significada a la denominació de reialme, amb què fou coneguda, = dins del territori de l'esborrada i avui renaixent Nació Catalana".¹⁴

Martínez Ferrando va mantenir sempre la mateixa posició. Durant el període republicà l'exposà diverses vegades a través d'articles¹⁵ que, en ocasions, provocaren polèmiques aferrissades amb gent com ara Bayarri, que afirmava que el País Valencià = constituïa una nació tot sol.

L'arquitecte Salvador Donderis i Tatay (de qui es conta = que va projectar, com a treball de fà de carrera, l'edifici == d'un hipotètic Ministeri de la Guerra de Catalunya) coincidia = del tot amb les posicions de Duran i Martínez Ferrando. Ja en = 1915, segons denunciava Bayarri, havia publicat a "Diario de València" un article on vinculava el País Valencià a la nacionalitat catalana. En 1933 en publicà un altre, Els dos nacionalismes del migdia --és a dir del Sud de Catalunya, el País Valencià-- on dissenyava amb molta claredat les diferències existents entre el valencianisme "romàntic", de to generalment anticatalanista i folkloritzant, i l'altre, que considerava la nació "com a realitat present" i que posava el dit a la nafra viva "de la

conveniència política, del futur. Donderis caracteritzava així els valencianistes "romàntics":

"confonen encara els conceptes de nació i Estat, atribuint a Jaume I el miracle de crear una nació...; desconeixen la nostra bandera nacional, la que primerament va voïeiar a València --la qual es conserva a l'Arxiu Municipal i es troba = profusament reproduïda als frescos del Palau de la Generalitat Valenciana--, substituint-la per una atra de cinc barres i tres colors --la Senyera de les tres províncies".¹⁶

Amb el curiós nom "els 7 del Bloc Valencià Republicà", Miquel Duran, Eduard Martínez Ferrando, J. Roig i Víctor Major signaren el 1934 un manifest titulat Unitat de llengua, comunitat d'història i germanor d'esperit, on argumentaven a favor = d'aquesta tesi pancatalana i advertien, en un incís:

"coincidència curiosa: la majoria dels enemics de la unitat de la llengua, de la comunitat de la = història i de la germanor espiritual amb Catalunya, són gent de dreta o cauen sota la graciosa = denominació de cavernícoles (...) Cal reconèixer, però, que molts elements de dreta sustenten la hona tendència".¹⁷

Era una constatació interessant, i això que els firmants podien ser considerats, a tot estirar, com a republicans de = centre. Llavors, com ara, l'anticatalanisme tenia unes correlacions polítiques, ideològiques i socials fàcils de destriar.

Com en un joc verbal, ple de suggeriments i de promeses, "La República de les Lletres" es presentà als lectors amb un editorial titulat Confederació de Repúbliques Literàries d'Ibèria, en el qual es transparentava un ideari polític que després seria confirmat --encara que no calia-- per l'inspirador de la

revista, Miquel Duran. És un text harmònic i bell, que fa somniar en un món amable, quasi a l'abast de la mà:

"València presenta LA REPUBLICA DE LES LLETRES =
--República literària federativa, de la qual formen part Catalunya, Mallorca, Rosselló i València.

LA REPUBLICA DE LES LLETRES saluda a totes les =
Repúbliques literàries d'Ibèria --Euzkadi, Galícia, Aragó, Castella, Andalusia, Portugal.

(...)

Amb la publicació de LA REPUBLICA DE LES LLETRES expressem la voluntat de constituir la Confederació de Repúbliques Literàries d'Ibèria.

Catalunya, València, Mallorca --Balears--, Rosselló, s'uniran en una República Federativa de la Llengua Catalana.

Les Repúbliques Literàries d'Euzkadi, Galícia, Aragó, Castella, Andalusia i altres, la República literària independent de Portugal, soles o federades en grups lingüístics --tota cultura respon a una llengua, i llengua i cultura són esperit i característiques determinants i diferencials dels pobles--, amb la República Literària Federativa de la Llengua Catalana poden formar --intel·lecte, lletres, art, comprensió i amor-- la gran = Confederació de Repúbliques Literàries d'Ibèria.

(...)

Catalunya, València, Euzkadi, Galícia, són Espanya, són Ibèria, però no són ni seran mai, Castella. En el decurs de més de dos segles, i encara en l'actualitat, Espanya ha estat sotmesa a l'idioma, a la cultura, a la política i als desig-nis de Castella. En tant Espanya continuï essent absolutament Castella --i una Castella unitarista i unificadora, dominadora, monàrquica o monarquitizant--, Catalunya, València, Euzkadi, Galícia, no seran mai Espanya.

(...)

Els enemics de la diversitat, veritable i fecunda, els unitaristes, centralistes, castellanistes, monàrquics, feixistes, s'uneixen i pacten per a de cretar novament: "unes mateixes lleis i una sola = llengua regiran en els meus dominis..." Provoquen, hostilitzen, especialment des dels escons del Par- lament de Madrid i des de llur premsa intolerant i es preparen per al bloqueig i la dictura de l'idio ma.

Això fa insuficients els esforços isolats dels no g tres nuclis lingüístics i literaris. Cal formar , doncs, el front únic de les repúbliques literàries d'Espanya. Cal constituir la Confederació de Repú- bliques Literàries d'Ibèria.

(...)

El lema de la Confederació serà aquest: Idioma, = Lletres, Art i Personalitat.

Homes de lletres, artistes dels diversos països de la nova Espanya, crideu --i penseu i sentiu-- amb nosaltres:

Visca la República Literària de la Llengua Catalana!
Visca la Confederació de Repúbliques Literàries d'I bèria!".¹⁸

Aquest llarg editorial, que amb tota probabilitat es pot atribuir a Miquel Duran i Tortajada, seria reivindicat per ell = dos anys més tard, després del triomf electoral del Front Popu-- lar, com a programa polític d'una nova estructuració de la Penín sula, "obra que, amb totes les seues conseqüències, barrarà el pas definitivament a la restauració monàrquica i impedirà la = instauració d'una dictadura feixista".¹⁹

Era el gran desig, la visió d'un endemà absolutament nou i renovador, que l'alçament armat convertí en bella utopia. Per a Miquel Duran, que en el valencianisme d'aquell temps representa va la generació més antiga, era la culminació de tot un procés =

de comprensió dels problemes, d'evolució política. En aquell =
temps devia dedicar-se a l'estudi de les lleis constitucionals
de distints Estats que tenien una conformació federal, un estu
di que es va materialitzar en el llibre Catalunya té raó (1934).
En l'ordre teòric, tot semblava possible, però la realitat a-
guaitava: primer, un 6 d'octubre; després, un 18 de juliol.

Duran, com Martínez Ferrando, Donderis i els altres de la seua lleva es van trobar, en la vigília de la República, amb una última formada nacionalista, a la qual la línia de la unitat cultural catalana li havia arribat a través de revistes com "Taula de Lletres Valencianes". El grup universitari Acció Cultural Valenciana, creat el 1930, tenia idees = particularment definides sobre la qüestió. Ja en el primer editorial de la seua revista trobem una declaració d'intencions inequívoca:

"hem de fer constar l'unitat de llengua i esperit amb Mallorca, Catalunya i el Rosselló. Som cinc milions d'ànimes les que parlem una mateixa llengua".²⁰

En un altre editorial, on es reivindica l'autogovern, es fa un repàs de la situació política als "països de llengua catalana".²¹ En un tercer s'afirma:

"si l'estat valencià ha segut sempre autònom i distint del català, en ço que fa a l'esperit i a la cultura, no sabriem dir quin dels dos va donar més dies de glòria a la nostra nació comuna".²²

Més endavant, en un text commemoratiu de L'onze de setembre:

"L'agressió a València i Catalunya, i desseguida a Mallorca [després de la guerra de Successió] portà tota la nostra nació a viure d'una espiritualitat aliena, imposada i per tant doblement estèril. Llargs anys de decadència hem viscut des d'aleshores. Però ja hom veu vindre una nova albada en què sense ésser enemics de ningú no consentirem tampoc que se'ns atropelle de nou".²³

Una llarga crida publicada en un altre número de la revista puntualitzava els termes de la qüestió amb una contundència admirable:

Escolta, valencià!

Si el teu valencianisme és encara anticatalanista és que tens una idea migrada de ço que val València i una gran confusió sobre les idees nacionalistes. Fixa't bé i aprén-t'ho de memòria, d'una vegada = ja, si pretens ésser patriota i espolsar-te els estigmes que potser han pres carta de naturalesa en la teva humanitat:

Alacant-Castelló-València són tres provincias espanyoles, però no pas una nació.

Barcelona-Girona-Lleida-Tarragona són quatre provincias espanyoles però no pas una nació.

Aquestes set provincias, trossejades a conveniència de l'Estado, són per a la història, juntament amb Mallorca i Rosselló, una nació reconeguda universalment fins al cim de l'Acròpoli d'Atenes i fins al capdamunt del Pontificat, per Catalunya, quan = formava tres Estats: Comtat de Barcelona, Regne de Mallorca i Regne de València.

Una nació pot tindre varis Estats jurídics, però = per sobre de tots hi ha l'Estat racial que forma = la resistència espiritual de la nació; quant més = facilitem el desenvolupament de la unitat de l'Estat racial més perfecta serà la nació, puix els Estats jurídics combinaran millor les seves forces = front a les estranyes, fins a anul.lar tota frag--mentació, en benefici de la unitat de Poder. Aques--ta és simbolitzada per Jaume I, a l'Edat Mitjana./ Si la Catalunya confessada d'avui assolís la lli--bertat ans que Alacant-Castelló, nosaltres seríem

un cas de minoria nacional dins de l'Estado, fins incorporar-nos a la resta lliure de la nostra nació.

En una esfera més particular tenim a la nostra comarca la zona valenciana de l'oest on el castellanisme ha fet estfalls. Encara que els seus habitants s'oposin nosaltres no hi transigirem mai = fins a tornar-la de bell nou al seu primitiu ésser i estat valencià i, amb aquest, al català.

L'ésser valencià, sense estigmes, és una de les = millors penyores de catalanitat.

La València migeval amb els seus savis fon el == bressol de l'imperialisme català i amb les seves essències embaumà tota la Mediterrània.

Treballa, valencià, per a que en el catalanisme = tornin a imperar doctament les essències de la = nostra catalanitat. No facis el joc als enemics = de la terra; la teva mentalitat estaria per dessota de la d'un extremeny que no nega la seva nació castellana.

Sàpies resistir la prova d'una dominació trasvalsadora.

Sigues fort per a sacrificar els teus localismes com d'altres germans teus, d'altres contrades, = els sacrifiquen en bé de la raça tota.

Vullgues l'expansió de l'esperit de la terra, i si aquest existeix reconeix-lo, no sigues mesell.

Els problemes nacionalistes no es resolen capriciosament ni amb passions bastardes sinó amb coneixement de causa".³⁴

Aquest llarg text, que calia citar sencer, ofereix sens dubte alguns angles típics de moltes ideologies juvenils de =

l'època i una confusió terminològica (sobretot pel que fa a l'ús del concepte "raça") que obliguen a llegir-lo amb una certa dosi de relativisme.

En l'últim número d'"Acció Valenciana", publicat l'endemà de la proclamació de la República i en commemoració de la batalla d'Almansa, hi ha un editorial igualment clar, que acaba amb aquesta invocació:

"Volem la reconstrucció de la nostra nacionalitat = catalana formada com sempre pels Estats federats de València, Mallorca i la Catalunya estricta"²⁵.

Era un moment de commoció profunda. La revista publicava = en primera pàgina un requadre on es llegia "saludem joiosament = l'implantació oficial de l'Estat català" i un cartell encapçalat pels mots "unitat nacional", en el qual figuraven els noms = de Barcelona, Mallorca, Perpinyà i València, al costat d'un dibuix de les Torres dels Serrans. "Acció Valenciana" es tancava = amb aquesta Declaració nacionalista valenciana:

"1a El poble valencià format exclusivament pels catalans de les actuals províncies: Alacant, Castelló i València, constitueix una forta personalitat comarcal dins de la nació catalana, que fon l'alma mater de la civilització clàssica de tot Catalunya.

2a Aquesta personalitat pel fet de la seua existència i per la voluntat dels seus components, té dret a constituir un Estat sobirà, destacat de la resta de Catalunya, conegut amb el nom d'Estat Valencià.

3a La funció essencial de l'Estat Valencià ha d'és ser la seua defensa --establint prèviament la seua llibertat-- actuant després en una política internacional d'unions i aliances.

4a L'Estat Valencià procurarà desenvolupar especialment la seua política exterior en el sentit de =

les majors afinitats racials, cercant per consegüent, l'aproximació de les altres terres catalanes tot respectant-se mútuament llurs característiques comarcals, dins d'una ampla federació que permeta un esdevenidor d'expandiment a tota la nació catalana.

5a Essent l'Estat Valencià un poble format per gent de raça, llengua, cultura i història glorio- ses, ha de procurar recatalanitzar aquelles con- trades que tot i essent nacionals parlen llengua estrangera.

6a Per tradició i en benefici de totes i cadascu na de les parts que componen l'Estat Valencià, = els municipis serien administrativament lliures.

7a Considerant que la major unificació de l'Es- tat, com en tot organisme vital, és la millor fer mança de la seua grandesa, l'Estat Valencià hau- ria d'ésser, des del punt de vista polític, abso- lutament centralista, tenint per norma que la u- nió fa la força".²⁶

Subjectivisme? Sens dubte. La proclamació de la Segona = República anà acompanyada d'una multitud de declaracions i = gestos radicals, d'aspiracions irrealitzables, de promeses que mai no es complirien perquè el desenvolupament del règim aca- bat~~a~~ de nàixer i la seua fi bèl·lica massacraren tots els sub- jectivismes alliberadors. També la proclamació de la República Catalna per Macià era un gest inviabile. També els petits esca- mots del comunisme oficial reclamaven inútilment "tot el po- der per als soviets", mentre la gent feia festa per l'arribada de la república burgesa". També els anarquistes... I tants i tants d'altres que creien arribat el moment de passar comptes amb la Història.

La Declaració nacionalista valenciana era un text de circumstàncies. Precisem-ho: en les seues aspiracions, no en les = seues constatacions. Ja hem vist que el reconeixement de la catalanitat del País Valencià formava part de la línia ideològica d'"Acció Valenciana" des del primer número fins al darrer. Era una acceptació col·lectiva que trobem confirmada en diversos escrits d'Emili Gómez Nadal²⁷ --autor d'alguns dels editorials citats-- i també en articles d'altres autors. Així, Artur Perucho escrivia:

"València té oberts, davant seu, dos camins: l'un d'ells travessa l'horta de tarongers florits i va a perdre's en l'estepa castellana; l'altre, segueix la línia lluminosa de la costa i s'enfila pel Pireneu. Cada un va unit a un nom gloriós: el primer = és el camí del Cid; el segon, el de Jaume I. Aquell significa la història forçada, el fet consumat; a quest, el retrobament de la pròpia essència nacional".²⁸

I un dels mentors de la colla d'ACV, Felip Mateu i Llòpis, ressenyant un llibre d'història comarcal, deia:

"els Galcerans de Pinós i els Peres Galcerans, al gú dels quals assistí, a terres de València, a les guerres de Pere IV d'Aragó contra Castella, en aquells dies en què València pugué reixir en la seua catalanitat".²⁹

I en un llibre seu, que va tenir una importància remarcable en la formació de la consciència del país en aquell temps, el mateix Mateu i Llòpis tractava la "qüestió de noms" d'aquesta manera:

"hui, 'regne' pot ser traduït en 'país', i així = com el "regne de València" era l'entitat representativa de la unitat política, administrativa, lingüística, econòmica, etc., la denominació "País Va

lencià" pot expressar i expressa exactament el fet particular de la realitat històrica valenciana, = com ningú no dubta en designar amb el nom de "País Basc" el conjunt de les terres d'Àlava i Biscaia , Guipuscoa i Navarra (...). La denominació "regió va lenciana" és tan exacta com la secular de "regne"; té solament un sentit de menor amplada en la suma total de les valors integrals pròpies. En unes pàgines com estes, destinades a la divulgació dels = fets, cal consignar la valor d'un nom global donat també per extensió al País Valencià: el de "terres catalanes"; esta denominació és feta per raó de la llengua en un sentit de "comprensió", de "totali--tat" dels països de l'antiga Corona d'Aragó, de = llengua "d'oc", no en el sentit d'assimilació polí tica unitària." ³⁰

Un altre col.laborador, Víctor Major, parlava "del migdia de Catalunya, des de l'Ebre fins al Segura", tan català com el "nord", si bé "foren els catalans del sur els qui principalment contribuïren (...) a fer resplendéixer aquest esperit nacional". ³¹ O dedicava un article a parlar de El català acadèmic i el comarcal, tot donant al conjunt de l'idioma el nom que li esqueia. ³²

Amb una coherència absoluta respecte a aquest pensament = col.lectiu, Francesc Carreres i de Calatayud, un dels membres = més destacats d'Acció Cultural Valenciana, assistí a la Diada = de la Llengua celebrada a Reus el 24 d'abril de 1932, en repre= sentació del País Valencià. Carreres inicià el seu parlament a= firmant: "És hóra que s'acabin les separacions entre catalans i que cal que tots plegats ballem la sardana de la Gran Catalu= nya". Després protestà pels impediments legals a l'articulació política dels Països Catalans dient:

"València --i us ho diu un valencià-- proclama la unitat catalana. El decret que prohibeix que pu= guin federar-se Catalunya, Mallorca i València deu desaparèixer, que tots plegats podríem aportar una

nova valor a l'univers, parlant en català. Devem propagar l'idioma que és la base de la nostra = personalitat i és el que ens fa sentir patriotes (...) Nostra pàtria gran és Catalunya i el nostre idioma és el gran català".³³

Aquestes paraules no eren una simple fórmula retòrica de confraternització, dita de cara a fora. Pels mateixos dies, = Carreres feia una crida enarborada per la unitat de les terres catalanes, adreçant-se als valencians i des d'una revista valen_{ci}ana.³⁴

És la posició permanent de defensa de la unitat idiomàti_{ca}, mantinguda sempre per un altre membre d'Acció Cultural Va_{lenci}ana, Manuel Sanchis Guarner, i que ja en aquell temps li valgué les primeres polèmiques.

Fins i tot un altre membre d'ACV, que en 1932 es queixa_{va} de "la insistència" cada volta més accentuada de l'antitat "sobre el tema de la nostra catalanitat", no podia deixar de = reconéixer: "és indubtable que solament un xauvinisme exagerat ens pot fer somniar en la creació d'una llengua valenciana di_{ferent} de la catalana".³⁵

"El Camí" (1932-34), un setmanari liberal i representatiu de les diverses tendències valencianistes, hagué de defensar en diverses ocasions de les acusacions de "catalanisme" que els lerrouxistes llançaven de tant en tant, des d'"El Pueblo", a distintes personalitats, o bé hagué de puntualitzar els conceptes. Els editorials de la revista contenen fragments que convé transcriure, per la seua claredat:

"El recel d'Alacant i Castelló --fet palés quan les invitacions per articular el nostre Estatut-- (...) és un sentiment --mediteu-ho, valencians de totes les terres-- germà d'aquell atre que ens porta a parlar d'absorció catalana. El sentiment anticatalà de molts valencians té les mateixes tristes arrels del sentiment antivalencià que s'ensenyoreja d'alguns alacantins o castellonencs; és un sentiment connatural dels pobles vençuts, dels pobles desnacionalisats; és el sentiment envilidor que fa alçar tempestes = d'odi entre esclaus d'una mateixa raça a benefici exclusiu del seu dominador".³⁶

I en una altra ocasió, l'editorialista advertia:

"Alguns, inconscients, o amb finalitats que nà tan sols pretenen dissimular, parlen d'absorció catalana. I bé, ¿voleu una vegada més una afirmació clara i terminant? Nosatres combatríem = sempre i en tot moment qualsevol tendència d'absorció política de l'atra banda de l'Ebre, perill per atra part inexistent. Però els valencianistes combatran també la castellanisació absurda de tot lo autènticament valencià. I combatran l'existent absorció política que a través dels grans partits es fa des de Madrid",³⁷

Una setmana després, el setmanari havia d'insistir:

"¡Alerta, valencianistes! El perill d'absorció mai ha vingut pel Nord --mai ha vingut de les terres = que representen una cultura, una idea, un pensament en el món--: és tradició que l'absorció ha vingut de ponent (...) de les terres que crearen un assimilisme imperialista que pergué Flandes, trencà = l'unitat peninsular i desféu un imperi".³⁸

Al capdavant, calia tenir present que:

"els valencianistes (...) estem al costat de Catalunya (...) que amb Mallorca i Rosselló representa una mateixa cultura i un mateix estil que el del = nostre País Valencià".³⁹

Ací i allà, tot al llarg dels cent trenta-tres números del setmanari, podríem seguir extraient frases d'una significació = semblant, que representen una posició ben estructurada i ben definida de recuperació del marc nacional que corresponia al País Valencià, d'acord amb la Història.

Comptat i debatut, cal tenir en compte que un dels principals inspiradors d'"El Camí", Joaquim Reig, era d'una total claredat quan tractava la qüestió. Per a ell:

"el valencianisme propugna la formació de comunitats lliures cada volta majors. Refeta la unitat = del País Valencià, aspirax a la integració d'una sincera Confederació amb Catalunya i Mallorca, sense = minva, ans per a estímul i consagració de la personalitat valenciana".⁴⁰

En la bifurcació de camins que es presentava als valencians, aquest era el bo, trencar amb la tendència assimilista de l'Estat, que havia conduït a la desfeta virtual de la consciència valenciana, i orientar-se cap a un retrobament dels "corrents universals", a través d'una relació política perdurable amb la resta dels Països Catalans. Llavors, pensava Reig, "com en aque-

lla Confederació valenciana-catalana-aragonesa, serem hegemònics, en el sentit milloratiu de la paraula, influïrem en el curs de la història i fins crearem un estil propi".⁴¹

Aquesta posició es troba reiterada en diversos escrits coetanis de Reig i fou exposada en conferències a Barcelona i València.

Per a uns altres valencianistes de la mateixa fornada, les posicions eren idèntiques. Ací cal reportar, tot i que siguen ben conegudes, les declaracions de Carles Salvador amb motiu del centehari de l'Oda d'Aribau:

"Valencià de la ciutat de València, declaro que sóc català. Història, llengua, cultura i voluntat es concerten per a declarar la meua no catalanofília, sinó la meua absoluta catalanitat.

Voldria, doncs, un Estat Català que compregués totes les terres de llengua catalana i el meu País Valencià autònom dins l'Estat Català".⁴²

Són frases meditades, a les quals no cal afegir més, i que podem trobar confirmades en altres escrits de l'autor.

Des d'una perspectiva menys rotunda, Gaietà Huguet i Segarra defenia l'agermanament amb el Principat i atarava els qui volien fer anticatalanisme a Castelló de la Plana, des de València.⁴³

Amb motiu d'un manifest lliurat per Fabra, Sbert i Miquel Febrà al President Companys, sobre les relacions del Principat amb les Illes, Enric Soler i Godes en publicà fragments extensos, advertint: "tot allò que el manifest diu, és aplicable al País Valencià, i nosatres així ho voldríem". I també: "el País Valencià ha estat orfe de la cultura catalana. Vivim massa separats, isolats, els uns dels altres", per a concloure:

"I és hora d'ensorrar les muralles que ens separen, després d'un segle de renaixença, perquè creem que mútuament ens podríem donar alguna cosa, ens dol que el nostre comerç espiritual no s'intensifiqui. Ningú no sap les forces latents que entre totes tres terres catalanes pot desvetllar aquest contacte, ni

per quins gloriosos camins pot emmenar-nos".⁴⁴

En efecte, el Missatge als mallorquins enviat en la primavera de 1936 per un grup important de personalitats del Principat, encapçalades per Antoni Rubió i Lluch, va tenir més d'un ressò al País Valencià⁴⁵. També els valencians volgueren participar en aquest gest simbòlic, fent arribar a Mallorca una adhesió del mateix sentit unitari. No en conec el text exacte, però Joaquim Reig publicà un article que dóna el to probable de l'escrit:

"Els catalans de la Catalunya estricta han dirigit un missatge als germans de Mallorca. El comunicat té un caràcter estrictament espiritual i hom remarca que "no comporta hegemonia, sinó solament fraternal col.laboració". Nosatres, valencianistes, no hem volgut restar absents en este acte d'emoció i d'afecte entre pobles de la nostra nissaga i de la nostra llengua i ens hem adherit de cor (...) Marià Aguiló, mallorquí, a les iniciacions de la Renaixença és el mestre de Teodor Llorente. Ramon Llull és l'exponent més elevat de les inquietuds filosòfiques de la nostra comunitat, com Ausiàs March és el més alt exponent de la seua poesia. Mallorca té vidents que han arribat al foc íntim de la nostra ànima (...) Entre Catalunya i Mallorca existix una antiga comunió de sang, llengua i cultura; Catalunya i Mallorca no volen que l'antiga comunitat siga oblidada per ningú. I el nostre País Valencià al seu torn desitjava recordar lo que els catalans i mallorquins conscients tenen sempre present, que aquella comunitat oferix de segles l'aspecte d'un triangle harmònic i perfecte (...) Els grecs ja pressentiren l'existència del triangle, el fet de la nostra comunitat; cal que nosa

tres, catalans, mallorquins i valencians, la con
sagrem en la forma més duradera, que és l'espi-
ritual".⁴⁶

L'article de Reig anava acompanyat d'una nota on s'ind^u
cava que l'adhesió estava redactada "dins el to del precedent
article" i afegia:

"El País Valencià per mig dels que lluiten per =
la seua reconstrucció espiritual i política, de-
mostra així la seua solidaritat amb Catalunya i
Mallorca i repetix amb elles l'afirmació essenci
al de la unitat de la cultura, clau de totes les
activitats mampreses i esperanzaz d'un bell fu
tur".

La catalanitat del País Valencià no era només afirmada pels valencianistes. Un extremeny instal·lat a València, Fernando Valera, definia així la qüestió en un gran míting estatutista celebrat a Alzira en novembre de 1932, davant unes = 15.000 persones:

"Valencia es catalana y castellana al mismo tiempo, tan catalana que las ciudades más catalanas de Cataluña en tiempos ya remotos de gloriosa hegemonía espiritual, fueron Barcelona y Valencia (...) De Cataluña recibimos nosotros el fuero y el idioma. Ya el gran Valdés decía que el valenciana era un catalán con pronunciación más dulce".

I, després d'estendre's sobre l'afinitat d'interessos econòmics, seguia dient:

"Valencia ha recibido tales dones de Cataluña; pero ¿qué ha hecho Valencia por Cataluña? Le ha dado lo mejor de su historia (...) los grandes ascetas y teólogos de Cataluña son valencianos (...) y valencianos son los grandes poetas de Cataluña. El primer poeta de la literatura catalana, Ausiàs March, dicen que es de Gandía, cavaller català de València, como decían entonces, y valencianos son Roís de Corella y Bernat Fenollar, y Haume Roig y Jordi de Sant Jordi, y otros cien, que honran la lengua de Cataluña. Es más, el libro más grande de la literatura catalana, Tirant lo Blanch, es valenciano".⁴⁷

Per a un polític procedent del blasquisme, Juli Just, la comunitat d'interessos havia de tenir una representació orgànica. Així, deia:

"Creo sinceramente que nuestra actuación debe tener un marcado sentido regionalista. Si pudiera, empujaría a mis amigos [políticos] hacia una in

teligencia de los partidos afines, desde Alicante hasta Gerona, a lo largo del Mediterráneo, porque los intereses de todo linaje en toda esa franja = de tierra española guardan una estrecha relación".⁴⁸

L'imperi perdut a Muret

La visió del País Valencià com a part integrant d'una nació catalana era, doncs, molt generalitzada entre els valencianistes de la dècada de 1930, com a resultat d'unes aportacions anteriors. Cal afegir, encara, que molts hi projectaven el somni de l'imperi occità, perdut amb la batalla de Muret, el 1213. Aquesta projecció no es donava exclusivament al País Valencià, sinó que era compartida per nacionalistes de la resta dels Països Catalans.

Aquesta perspectiva occitanista, que potser tenia les seues arrels en la Renaixença, es troba ja enunciativa en el primer editorial d'"Acció Valenciana":

"Tampoc oblidem que a l'Estat de França, a l'Occitània hi han onze milions que parlen la llengua d'oc tan similar a la nostra i per lo mateix també cap enllà anirà la nostra atenció i la nostra estima (...) La nissaga de l'esperit uneix avui = setze milions d'homes al Migdia de França i al = Llevant de la Península. Sapiam nosaltres situar-nos dins del deure que el present ressorgir històric ens demana",⁴⁹

Clar és que, en una altra oportunitat, un element destacat de la mateixa revista puntualitzava:

"Quant a Occitània... Per què insistir en un confusionisme que manca de tota realitat? Les terres de llengua catalana i aquelles on hom parla variants de la llengua d'oc, són veïnes, íntimament pròximes, geogràficament i espiritual, però són = distintes, sense que hom puga establir cap unitat orgànica. Hi ha a realitzar una política d'intercanvi cultural, i no res més".⁵⁰

Potser el qui més definí el seu pensament sobre la qüestió va ser Joaquim Reig, que en el seu discurs d'ingrés al Centre de Cultura Valenciana afirmava, sota l'epígraf "Esferes cada volta d'un volum major":

"El valencianisme propugna la formació de comunitats lliures cada volta majors. Refeta la unitat del País Valencià, aspira a la integració d'una = sincera Confederació amb Catalunya i Mallorca (...); en marxa eixa comunitat, vol possibilitar l'Imperi occità --Imperi, però no en el vell sentit de la paraula--, establint contacte amb totes les terres de llengua d'Oc. Per este costat s'atenem al ritme cívic i cultural i quan pensem en l'econòmic, escoltem ademés les veus de la geografia i de la = història, pensem en la gran Ibèria que comprega tots els pobles hispànics, com fa segles pressentia Camoens, respectant la personalitat de tots ells, però especialment de Portugal i no oblidant quec cap acord ibèric no serà possible més enllà de la reconeixença mútua de la més completa independència. És esta trajectòria doctrinal la que noblement ens inquieta i agullona quan algú ens = parla dels Estats Units d'Europa."⁵¹

De fet, ja des de "Taula" havia hagut contactes amb el grup que feia la revista "Oc" --Almela i Vives en fou corres-- ponsal a València-- i també durant el període republicà hi ha gué, als periòdics d'allà i d'ací, intercanvi de notícies i re producció d'articles.

Això s'emmarca en un context molt més ampli. També a Bar celona hi havia una efervescència occitanista que va provocar alguns equívocs. En 1933, Palestra va publicar un fullet commem oratiu de la Renaixença,⁵² que fou distribuït també al País Va lencià i que va provocar, a Barcelona, un manifest titulat Des viacions en els conceptes de llengua i de Pàtria, signat per il lustres personalitats, entre les quals Fabra, Pere Bohigas, Jo sep Maria de Casacuberta, Jordi Rubió, Pau Vila, Rpvira i Vir-

gili i Nicolau d'Olwer.⁵³

Des de València, el president d'Acció Nacionalista Valenciana, Antoni Senent i Micó, respongué al manifest en un llarg article on deia:

"Mentre [els Estats Units d'Europa] no arriben, la idea d'Occitània és sols una unitat --no uniformitat-- cultural. No heu sentit ~~parlar~~ mai parlar d'Iberoamericanisme? Puix bé, la idea occitanista és equivalent a l'Iberoamericanisme, llevat l'odi que Amèrica Llatina sent cap a Espanya".

I més endavant rebutjava el manifest perquè, segons ell:

"pel mateix esperit xovinista dels valencians que refusen la unitat cultural catalano-mallorquina-valenciana, trontolla l'esperit liberal del Principat i ve a donar peu als detractors per a parlar-nos d'opressions que mai havíem temut. Este acte va en contra de l'esperit que animà a Palestra [el qual] és l'autènticament liberal i catalanesc, és el sostingut pels renaixentistes = tots i en especial per Prat de la Riba, que trobà la idea i l'essència de la nacionalitat catalana (...) per sota les runes i els postissos = franco-espanyols enllà dels Pirineus i ací de = l'Ebre".

Molt d'acord amb la seua posició política, concloïa:

"l'afer del pancatalanisme és una nafra en carn viva; cal, amb tacte, no tocar-la. Però l'afer = d'Occitània, com més allunyat de nosatres, podríem tractar-lo sense massa passió. Potser al = capdavall trobaríem per tot una solució".⁵⁴

Al marge de les distintes posicions, al marge de les apreciacions que cadascun feia sobre els problemes, hi havia = un fet innegable, una preocupació real pel futur i per les solucions que hom pogués aportar per a una situació --la del País Valencià-- incòmoda i perillosa en la seua indefinició . Més encara: hi havia una voluntat d'intervenir i d'opinar des

de València sobre problemes que afectaven al conjunt dels Països Catalans.

És dintre d'aquesta voluntat que s'emmarca el viatge de diversos representants de l'Agrupació Valencianista Escolar --Chaqués, Martínez Melià, Raga, Cifre, Garay, Moròder, Sánchez i Galiano-- a Montpeller, amb motiu del VII Centenari de Ramon Lull, realitzat conjuntament amb l'Associació per la Cultura de Mallorca i la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya, així com diverses entitats occitanistes. El missatge que l'AVE duia a Montpeller s'insereix de ple en aquell entrellat de relacions i de programes més o menys definits. Començava amb aquestes paraules:

"Tots els elements culturals del País Valencià, deixant a banda llurs diferències polítiques i socials, es senten agermanats per l'ideal de cultura i fusionats per l'enaltiment dels valors representatius de la nostra cultura d'Occitània. Ramon Lull és, sense dubte, un dels nostres màxims valors, i per sef-ho, constituïx a hores d'ara el motiu de la comunió espiritual en què volen submergir-se València, Balears, Catalunya, Rosselló, Provença... tots els pobles d'Occitània".⁵⁵

Entre els signants hi havia Francesc Alcaide i Vilar, Joaquim Reig, Josep Sanchis Sivera, Nicolau P. Gómez Serrano, Adolf Pizcueta i Teodor Llorente i Falcó.

Per a alguns, doncs, aquell marc "occità" era una manera de resoldre la "qüestió de noms" i, alhora, d'eixamplar i internacionalitzar la reivindicació catalana en uns moments en què la concepció i l'organització d'Europa eren motiu de debats permanents, poc abans de ser motiu de guerra.

En aquestes notes precedents he reunit una sèrie, que considere eloqüent, de referències explícites i taxatives a la catalanitat del País Valencià, produïdes i publicades pràcticament totes a la ciutat de València, durant uns anys decisius de la nostra història contemporània.

Entre els autors de les opinions reportades hi ha persones de les diverses tendències que conformaven el valencianisme. Malgrat els tempteigs i els dubtes, producte d'una època en què ni al Principat ni a les Illes aquestes qüestions no estaven elaborades amb molta més claredat, la lectura d'aquests textos --que sens dubte podríem augmentar amb una recerca més exhaustiva-- permet establir unes posicions ben definides a favor de l'adscripció del País Valencià a la nació catalana.

En aquesta qüestió, com en tantes altres, llegir determinats papers i tenir present alhora l'actualitat, aboca necessàriament a una consideració: tornem a repetir els vells passos i a trobar els vells obstacles, renovats i una altra vegada enfortits. Després de mig segle, encara hi ha problemes decisius sense resoldre, o amagats, encara hi ha solucions prohibides o perseguides. I el risc d'extermini per divisió, continua omnipresent.

Notes

- 1 Alfons CUCÓ: El valencianisme polític. 1874-1936, València 1971
- 2 Daniel TOSSAL /Francesc Caballero i Muñoz 7: Miscel.lànea, "El Camí" 23 (6 agost 1932) pàg. 1
- 3 Aquestes dissociacions arribaren a produir escenes una mica grotesques. En un mateix míting pro-Estatut del País = Valencià, un orador, Vicent Clavel, es llançava a atacar el Principat amb els tòpics més rebregats del lerrouxisme i, uns minuts després, un altre orador, Juli Just, havia de manifestar "que s'havia indignat per els atacs adreçats a Catalunya, perquè és un poble lliure" i s'estenia "en consideracions en defensa de la personalitat i de l'esperit de Catalunya" per a afirmar després que "València té també agravis que vengar amb Bastella, i que ell preferiria unir-se amb Catalunya", tot recordant l'adagi "de Ponent, ni el vent ni la gent". Mítings estatutistes a Alcira i Alberic, "El Camí" 72 (22 juliol 1933) pàg. 4
- 4 Sobre la posició de diputats valencians durant la discussió de l'Estatut de Catalunya al Parlament espanyol, Josep M. ROIG i ROSICH: L'Estatut de Catalunya a les Corts constituents (1932), Barcelona 1978, index onomàstic. "El Camí" 19 (9 juliol 1932) pàg. 3, glossava una intervenció de Valera, al Parlament, sobre les reivindicacions autonòmiques. "Nuestro querido amigo Valera", deia Vehtura Gassol en un altre discurs parlamentari, agraint la seua defensa dels drets lingüístics dels nens catalans. La defensa de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, Barcelona 1976, pàg. 132 (edició de discursos a cura de F. Cucurull).

- 5 Miquel DURAN DE VALÈNCIA: Eduard Martínez Ferrando, escriptor heroic i noble patriota, "La República de les Lletres" 5 (juliol-setembre 1935), pàgs. 3-6; cita en pàg. 4
- 6 La plaga política, "Acció Valenciana" 22 (20 març 1931) pàg. 1
- 7 Adolf PIZCUETA: Condicions essencials de l'Estatut del País Valencià, Emili G. NADAL: Balanç electoral, Miquel DURAN de VALÈNCIA: Confederació de Repúbliques o Estats Ibèrics, "La República de les Lletres" 8 (abril-juny 1936) pàgs. 3-6
- 8 Per a unes visions globals de l'activitat cultural catalana entre 1927 i 1939, al País Valencià, Manuel AZNAR i SOLER: Redreçament i ruptura de la cultura valenciana (1927-1936), "Els Marges" 12 (1978) pàgs. 23-58 i La ruptura del procés de redreçament cultural al País Valencià (1936-1939) id. 13 (1978) pàgs. 3-32; Ricard BLASCO: El valencianisme cultural durant la guerra civil (1936-1939) "L'Espill" 1-2 (primavera-estiu 1979) pàgs. 95-169. Hi ha en premsa una edició conjunta de tots tres articles.
- 9 Alguns membres d'ANV eren d'un antiespanyolisme detonant. Així Xavier Casp, secretari general del partit, que el 3 d'agost de 1934 enviava la carta següent a Josep Aimà, de Barcelona: "Distingit amic i patriota: assabentat el Consell Directiu d'Acció Nacionalista Valenciana de la persecució que les dites "autoritats judicials" a Catalunya fan al nacionalisme català representat hui per la vostra honorable persona, té l'honor de fer-vos present la seua adhesió més completa i coral. A més, si eixes "autoritats espanyoles" tenen el gust de sacrificar-vos intentant sigau desterrat de vostra Pàtria, nosatres complint ab el deure de patriotes i amics per tal de que no es trobeu a Espanya, vos oferim de tot cor

- nostra terra i nostre casal", "Acció" 16 (25 agost 1934) pàg. 4
- 10 "Avant" 17 (23 març 1931) pàg. 3
- 11 El discurs de Perucho, amb un altre de Rovira i Virgili i la resposta del Partit Catalanista Republicà a l'AVR, en "Avant" 18 (28 març 1931) pàg. 2
- 12 ibíd. pàg. 3
- 13 Per la mateixa època, Duran escrivia: "Entre Catalunya i València, pobles germans per la història i la llengua, existia unx irreductible divordi. L'Ebre, efectivament, = constituí sempre una poderosa fita que ens separava, i les seves aigües, més que de les nobles terres aragoneses, baixaven, tèrboles, del ministeri de la Governació" i també "per raons d'història, de raça i de llengua el territori valencià forma part integrant de la gran Catalunya. Això és, la reintegració de València pròpiament dita, dins la indestructible i renaixent Nació Catalana". Miquel DURAN i MORTAJADA: El nacionalisme a València, "La Revista" 32 (31 gener 1917), citat per Fèlix CUCURULL: Panoràmica del nacionalisme català, vol. 4 (París 1975), pàgs. 125 i 126
- 14 Eduard MARTÍNEZ FERRANDO: Síntesi del criteri valencianista, Barcelona 1918, pàgs. 9-10 i 12. Ben eloqüentment, el fullet, editat per la Joventut Valencianista de Barcelona, està dedicat "A la memòria de nostre excels patrici N'Enric Prat de la Riba, el pensador que encertà a donar a l'Ibèria un ideal de grandesa i esplendor, amb la veneració de son més humil deixeble, en aquesta terra de València".

- 15 Són especialment significatius els publicats als números del 78 al 82 d'"El Camí", en setembre de 1933 i que formen una mena de sèrie de cinc, amb els títols successius Els valencianistes esotèrics, Pancatalanisme o falòrnies i Per què me sent pancatalaniste.
- 16 SDT: Els dos nacionalismes del Migdia, "El Camí" 84 (14 octubre 1933) pàg. 6. Veg. també, del mateix autor, El ritme històric de Catalunya, "La República de les Lletres" 1 (juliol-setembre 1934) pàgs. 9-16 i Tàctiques històriques i dinasties nacionals, id. 6 (octubre-desembre 1935) pàgs. 26-29.
- 17 "El Camí" 100 (3 febrer 1934) pàg. 3
- 18 Núm. citat a la nota 16, pàgs. 3-4
- 19 Article de Duran cit. en nota 7
- 20 "Acció Valenciana" (a partir d'ara, AV), 1 (15 abril 1930) pàg. 1
- 21 Valencianisme, AV 7 (15 juliol 1930), pàg. 1
- 22 L'amistat catalana, AV 8 (1 agost 1930), pàg. 1
- 23 L'Onze de Setembre, AV 11 (15 setembre 1930) pàg. 1
- 24 AV 22 (20 març 1931) pàg. 8
- 25 Aniversari, AV 24 (15 abril 1931) pàg. 1
- 26 ibíd. pàg. 8
- 27 Manuel Aznar i Soler i jo preparem una antologia d'articles d'EGN, que potser apareixerà aviat. Hom pot trobar afirmacions sobre la catalanitat del País Valencià arreu

dels articles d'aquest interessantíssim autor, publicats a AV, "El Camí" i "Nueva Cultura".

- 28 Artur PERUCHO: Els dos camins de València, AV 1, pàgs. 1-2
- 29 Ressenya de Baronias de Pinós i de Mataplana, de mn. Joan Serra i Vilaró (Barcelona 1930), a AV 24, pàg. 4. En altres escrits, Mateu parlava de "els territoris de la nostra llengua" (els Països Catalans) i acceptava la denominació de catalans per a autors valencians.
- 30 Felip MATEU i LLOPIS: El País Valencià, València 1933, pàg. 84
- 31 VM: De cara a la mar, AV 4 (31 maig 1930) pàg. 4
- 32 VM: El català acadèmic i el comarcal, AV 20 (20 febrer 1931) pàg. 8
- 33 Citat per Josep-Lluís CAROD-ROVIRA: Diada de la Llengua: Reus 1932, "Avui" (25 abril 1982) pàg. 38
- 34 De Madrid estant. Dues reflexions sobre notes d'actualitat, "El Camí" 8 (23 abril 1932) pàg. 6. Carreres era, llavors, d'un catalanisme fins i tot detonant. A l'almanac de "Las Provincias" publicà alguna narració escrita amb una ortografia catalana sense concessions dialectals. En AV 23 (1 abril 1931) pàg. 7, comentant una estrena cinematogràfica, deia: "una part del públic es va portar amb la seua acostumada incorrecció, tanmateix tingué el sentit comú de quan, en acabar la sessió, es va tocar l'Himne, dit regional, el va escoltar amb perfecta indiferència, tot i posant-se els abrics i els capells i sortint-se cap a la porta". En "El Camí" 21 (23 juliol 1932) pàg. 5 afirmava que la llengua i la bandera del Principat i el País Valencià eren les mateixes.

- 35 Ferran ESCRIVÀ CANTOS: Catalunya i València, "El camí" 23 (6 agost 1932) pàg. 4 i Fidelitat a la pàtria, íd. 25 (20 agost) pàg. 4
- 36 Les absurdes rivalitats, "El Camí" (des d'ara, EC) 27 (3 setembre 1932) pàg. 1
- 37 Encara el joc brut, EC 41 (10 desembre 1932) pàg. 1
- 38 Un fet a meditar per els valencianistes, EC 42 (17 desembre 1932) pàg. 1
- 39 Confraternitat de pobles lliures, EC 75 (12 agost 1933) pàg. 1. Vegeu també l'editorial del número 38 (Política valenciana i política catalana)
- 40 Joaquim REIG RODRIGUEZ: Concepte doctrinal del valencianisme, València s.d. pàg. 28
- 41 íbid. pàg. 32
- 42 "La Revista" any XIX (gener-juny 1933) pàg. 211
- 43 Veg. els articles publicats a "El Camí", núms. 81 (Castella la noble i Catalunya l'explotadora, títol inònic), 82 (València i Catalunya), 97 (Catalunya i València) i 123 (sense títol, reproduït de la revista "Esquerra", de Castelló de la Plana)

- 44 Enrid SOLER I GODES: Catalunya i el País Valencià, "El Camí" 118 (16 juny 1934) pàg. 4
- 45 Sobre el manifest, la resposta dels mallorquins i les conseqüències que tingué per a ells, durant la guerra, Josep MASSOT I MUNTANER: Cultura i vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra (1930-1950), Barcelona 1978, pàgs. 54-58 i 92-107. Els dos textos sencers en Ahselm LLUÏL (Gregori Mir): El mallorquinisme polític (1840-1936), v. 2, París 1975, pàgs. 325-327 i 328-333.
- 46 "Timó" 10-11 (abril-maig 1936) pàg. 2
- 47 "El Camí" 40 (3 desembre 1932) pàgs. 4-5
- 48 "El Camí" 1 (5 març 1932) pàg. 2; reproducció d'una entrevista apareguda a "El Sol".
- 49 Veg. nota 20
- 50 En això, com en altres aspectes, Gómez Nadal va experimentar mutacions de perspectiva. No resulta difícil trobar en els seus articles afirmacions prou clares d'"occitanisme".
- 51 Concepte doctrinal del valencianisme, pàg. 28
- 52 Centenari de la Renaixença catalana (1833-1933), Barcelona 1933. Se'n féu un tiratge de 20.000 exemplars, segons el mateix fullet indica. Entre altres textos en trobem un titulat "Territori i població dels Països d'Occ", amb dades històriques, geogràfiques i demogràfiques dels distints territoris dels Països Catalans i d'Occitània.
- 53 Sobre aquest episodi, veg. Jordi VENTURA: "Sobre els precedents del terme Països Catalans" dins l'obra col·lectiva Debat sobre els Països Catalans, Barcelona 1977, pàgs.

352-357. Al País Valencià, la qüestió terminològica no estava exempta de variacions que de vegades tenien continguts diferents. A "La República de les Lletres" en podem trobar aquests exemples. Per a Salvador Donderis, Catalunya és el nom de la totalitat dels Països Catalans; el País Valencià és simplement Sud-Catalunya o el Migdia de Catalunya. En una ocasió, Enric Navarro i Borràs, tot ressenyant el llibre La revolució catalanista, de J.V. Foix i J. Carbonell, afirma que la revista està "d'acord per complet" amb l'esbòs d'Estats nacionals ibèrics que hi fa el segon autor: Catalunya és una nacionalitat formada pel Principat, València, Balears i Aragó (en altres llocs, però, Navarro suprimia el darrer territori en parlar del conjunt de Catalunya). No és menys significatiu el mapa titulat "País Valencià" i publicat als números 1 i 4 de la revista, on apareixen les llegendes següents: "zona catalana", de Gandesa a Elx, sense límit marcat a la Sénia i comprenent tot l'àmbit catalanòfon del país; Aragó, "antic domini de la dinastia catalana"; un "enclavament castellà" que inclou tota l'àrea lingüística castellana o aragonesa (tant Sogorb, Oriola, Ademús i Aiora com Requena); finalment, Múrcia, amb l'adverment "antic domini de Catalunya".

- 54 Antoni SENENT MICÓ: Occitanisme. Insistent, "El camí" 118 (16 juny 1934) pàg. 3
- 55 Veg. "El Camí" 92 (9 desembre 1933) pàg. 5. És interessant també la sèrie de tres articles publicada per Robert MORODER als núms. 94, 95 i 96 del mateix setmanari, amb el títol Del viatge a Montpeller. En març de 1934, un grup d'estudiants del Principat viatjà a València, on assistí a actes de la Universitat Popular Valencianista (veg. articles de Vicent RODRIGUEZ i R. MORODER a "El Camí" 107 (24 març 1934) pàgs. 2 i 5. Un dels barcelonins que participaren en aquests encontres fou Alexandre CIRICI I PELLICER, el qual en dóna diverses notícies al segon

volum de les seues memòries, El temps barrat (Barcelona 1973). Convé retenir aquest record de Cirici (pàg. 205): "un dels temes que ocupà més temps a les nostres converses amb els valencians i els mallorquins va ésser la famosa qüestió de noms. Uns i altres s'afirmaven gairebé unànimement catalans, però creien que per motius estratègics calia estudiar una denominació comuna, altra que la de català, que poggués ésser acceptada per tothom sense = provocar susceptibilitats. Quan van conèixer el nostre projecte d'una tercera onada expansiva destinada a la unió amb tots els occitans dintre una Confederació d'Estudiants d'Occitània, van creure descobrir la pedra filosofal. Els noms proposats, des de bacavesos fins a mediteranis o simplement, de llengua catalana, es van anar esfumant davant la possibilitat d'anomenar-nos, tots plegats, occitans".